

Piotr Dąbrowski
Magdalena Fołta
Arkadiusz Jełowicki
Alicja Mironiuk-Nikolska
Mariola Tymochowicz

Konkurs PTL – Nagroda im. Antoniego Kaliny w kategorii wystawy. Edycja 2024 r.

26 sierpnia 2024 roku zebrało się jury powołane do oceny w Konkursie PTL – Nagroda im. Antoniego Kaliny w *Kategorii II: najciekawsza wystawa o tematyce etnologicznej/antropologicznej* w składzie: Piotr Dąbrowski (Muzeum Etnograficzne w Toruniu), Magdalena Fołta (Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej), dr Arkadiusz Jełowicki (Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie), Alicja Mironiuk-Nikolska (Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie), dr hab. Mariola Tymochowicz, prof. UMCS (Muzeum Narodowe w Lublinie). Do konkursu zgłoszono cztery wystawy:

1. *Czas naświetlania/Czas wywoływania. Fotografia etnograficzna z Małopolski na przełomie XIX i XX wieku*, organizator Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie; kuratorki: Anna Bujnowska i Anna Sulich.
2. *Dzieciństwo*, organizator Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie, kuratorki: Agnieszka Grabowska, Małgorzata Kunecka.
3. *Karuzela z Madonnami – wizerunki Matki Boskiej Częstochowskiej*, organizator Muzeum Częstochowskie, kuratorka Ewelina Mędrala-Młyńska wraz z zespołem współpracującym.
4. *Etnofotografia Andrzeja Różyckiego*, organizator Muzeum Etnograficzne im. prof. Marii Znamierowskiej Prüfferowej w Toruniu; kuratorka i kuratorzy: dr Hubert Czachowski, Aleksandra Jarysz, dr Karol Józwiak.

Po stwierdzeniu ważności zgłoszeń jury przystąpiło do oceny. Ustalono wewnętrzną procedurę pomocniczą oceniania wystaw, w której zastosowano cztery kryteria opiniowania: 1. pomysł/idea, 2. kreacja/oprawa, 3. edukacja i 4. promocja. Opis kryteriów przytoczono w końcowej części protokołu. Wyznaczono także punktację dla każdego kryterium od 0 do 5 punktów. Każdy z członków/kiń jury samodzielnie przyznawał punkty zgłoszonym wystawom. Oznaczało to, że zsumowany wynik dla każdej z nich mógł mieścić się od 0 do 100 punktów.

Wynik Konkursu

Decyzją jury piątej edycji Konkursu PTL – Nagroda im. Antoniego Kaliny w kategorii „najciekawsza wystawa o tematyce etnologicznej/antropologicznej”:

1. została nagrodzona wystawa: *Dzieciństwo*, organizator Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie, kuratorki: Agnieszka Grabowska, Małgorzata Kunecka.
2. Miejsce drugie i wyróżnienie specjalne otrzymała wystawa *Karuzela z Madonnami – wizerunki Matki Boskiej Częstochowskiej*. organizator Muzeum Częstochowskie, kuratorka Ewelina Mędrała-Młyńska wraz z zespołem współpracującym.

Nagrodzona wystawa *Dzieciństwo* zrealizowana w Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie została gruntownie przemyślana, zarówno w sferze ogólnej koncepcji – osadzenie w szerokim kontekście etnografii dzieciństwa, jak i doborze eksponatów. Autorki powołały do życia sześcioro bohaterów – dzieci urodzone co 30 lat od końca XIX wieku aż do początków obecnego stulecia. Umieszczając ich w podobnych sytuacjach ukazano podobieństwa i zmiany pozycji dziecka w rodzinie i społeczeństwie. Pomysł wystawy-gry, w której to widz wybiera sobie perspektywę i drogę jej poznawania, jest oryginalny, zachęcający widza do aktywnego, pogłębionego odbioru. Na pochwałę zasługują działania wokół wystawy w sferze edukacji, warsztatów, promocji, w tym cykl wykładów on-line zatytułowany „Dziecko, czyli kto?”. Na szczególne wyróżnienie zasługuje opracowany przez kuratorki obszerny katalog wystawy, podsumowujący zrealizowane nieco wcześniej kwerendy własnych zbiorów dotyczące dzieci i wielu zagadnień dzieciństwa.

Wyróżnienie w tegorocznym konkursie jury przyznało wystawie *Karuzela z Madonnami – wizerunki Matki Boskiej Częstochowskiej* przygotowanej przez

Muzeum Częstochowskie. Kuratorka Ewelina Mędrala-Młyńska, dokumentując przeszłość i terażniejszość przedstawień cudownego obrazu, pokazała perspektywę szerszego nań spojrzenia nie tylko w aspekcie religijnym, ale także jego potencjału kulturowo-społecznego. Głównym założeniem ekspozycji było ukazanie poprzez różnorodne formy plastyczne tworzone w różnych technikach i okresach, aż do współczesności, oddziaływania jednego z najważniejszych symboli religijnych w Polsce, czyli wizerunku Czarnej Madonny. Ponad 200 obiektów z zakresu sztuki sakralnej, dewocyjnej, jarmarcznej, nieprofesjonalnej, naiwnej, ludowej, współczesnej inspirowanej jasnogórskim obrazem wypełniło pawilon muzealny. Wielość wyobrażeń i technik uczyniła wystawę niezwykle atrakcyjną wizualnie. Ekspozycja została zbudowana z dwóch części. Pierwsza to warsztatowe obrazy dewocyjne i dzieła nieznanymi dawnymi artystami. Druga to sztuka nowoczesna stojąca w dyskursie z jasnogórskim obrazem; prace Borysa Fiodorowicza, imponujących rozmiarów papierowa wycinanka Grzegorza Dudały i niezwykle barwna, cała w zieleniach i błękitach Matka Boska autorstwa Agaty Wierny, cykl „Wotum” Bartka Jarmolińskiego, który zaprojektował sukienki dla Matki Boskiej Częstochowskiej z opakowań lekarskich oraz prace Matyldy Damięckiej, Pauliny Taranek, Oskara Hutnego, Ryszarda Kaji. Przedstawienia te prowadziły widza przez różne aspekty i interpretacje wizerunku Matki Boskiej. Ta szczególna wystawa prezentowała piękno i znaczenie tradycyjnych wizerunków Matki Boskiej Częstochowskiej, ale też prowokowała do zastanowienia się nad ich rolą w dzisiejszym świecie.

Na wystawie *Czas naświetlania/Czas wywoływania. Fotografia etnograficzna z Małopolski na przełomie XIX i XX wieku* zorganizowanej przez Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie zaprezentowano ponad sto siedemdziesiąt fotografii ze zbiorów Muzeum, wykonanych w małopolskich wsiach i miasteczkach na przełomie XIX i XX wieku. Celem wystawy było umożliwienie spojrzenia na nowo na utrwalone sto lat temu obrazy. Ważnym elementem wystawy była aranżacja przestrzeni wystawienniczej ze specjalnie skomponowanym pejzażem dźwiękowym oraz zabytkowymi przedmiotami. Wystawie towarzyszyła odrębna oferta edukacyjna, warsztaty rękodzielnicze oraz fotograficzne, spotkania muzyczne.

Prezentowana w Muzeum Etnograficznym w Toruniu wystawa *Etnofotografia Andrzeja Różyckiego* stanowiła swego rodzaju epitafium wystawione Różyckiemu twórcy i Różyckiemu kolekcjonerowi. Oś narracji

podporządkowano autorskiej koncepcji fenomenu twórczości, określanej przez artystę mianem „Fotozofii”. Składowe „Fotozofii” – łączącej zjawiska na pograniczu twórczości własnej, pasji kolekcjonowania, wystawiennictwa i antropologicznej interpretacji świata – znalazły swą reprezentację w przestrzeni wystawy, której dominującą część stanowiła, żywcem przeniesiona z mieszkania artysty, kolekcja sztuki ludowej i nieprofesjonalnej oraz artefakty estetyki prowincji. Elementy zbioru powiązano, zgodnie z konceptualnymi mechanizmami spajającymi wewnątrz samą „Fotozofię”, z filmami dokumentalnymi Różyckiego oraz jego twórczością artystyczną. Na wystawie zaprezentowano ok. 1100 obiektów kolekcjonerskich, 7 cykli fotograficznych, 13 filmów dokumentalnych. Autorami scenariusza wystawy byli muzealnicy: dr Hubert Czachowski, Aleksandra Jarysz i dr Karol Józwiak z Uniwersytetu Łódzkiego.

Jury wyraża uznanie wszystkim organizatorom zgłoszonych do konkursu wystaw. Zespoły muzealników pracujących nad realizacją swoich bardzo interesujących i często trudnych projektów wykazały się ogromną wiedzą, mobilnością, elastycznością i kreatywnością. Składamy wszystkim najserdeczniejsze podziękowania i wyrazy szacunku dla znakomicie wykonanej pracy. Wszystkie wystawy zasługują na wyróżnienie. Nagroda, chociaż jedynie honorowa, przyznawana przez przedstawicieli Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, stanowi dowód uznana tym ważniejszy, że otrzymywany od muzealników, a także kolegów i przyjaciół. Zachęcamy koleżanki i kolegów do zgłaszania wystaw w kolejnych edycjach konkursu. Chwalmy się własną pracą.

Kryteria oceny:

Pomysł/idea: jaka była motywacja organizatorów do zrobienia wystawy, główny cel, główne założenia, pytania badawcze, które stawiali sobie autorzy scenariusza.

Kreacja/oprawa: spójność z założeniami, czy udało się zrealizować cele merytoryczne, społeczne i aranżacyjne, czy widz (juror) odgaduje zamierzenia autorów. Ewentualne nowatorskie sposoby prezentacji. Równowaga pomiędzy dziełami i opisami. Czytelność etykiet muzealnych i ich sposób przekazu. Równowaga między obiektami, a opisami, multimediami etc.

Edukacja: środki multimedialne, gry (planszowe, inne), działania interaktywne; rozmaite i ciekawe pomysły na działania towarzyszące.

Promocja: informacja o trwałych śladach wystawy – wydawnictwa, gazetach, sposoby dystrybuowania, linki do mediów, funkcjonowanie w mediach społecznościowych i innych, informacja o frekwencji na wystawie.

